

Sólista

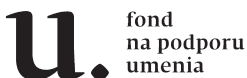
Jaroslav Klus

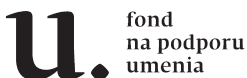
VYDAVATEĽSTVO
SPOLKU SLOVENSKÝCH SPISOVATEĽOV

Copyright © 2020 Jaroslav Klus
Cover design © 2020 Ľubica Končeková
Cover illustration © 2020 Miroslav Ďurica
Slovak edition © 2020 Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov,
spol. s r. o., Bratislava
e-mail: vsss.s.r.o@gmail.com
<http://www.vsss.sk>

Napísanie románu podporil z verejných zdrojov
formou štipendia Fond na podporu umenia

Vydanie knihy finančne podporil
Fond na podporu umenia

VYDAVATEĽSTVO
SPOLKU SLOVENSKÝCH SPISOVATEĽOV,
spol. s r. o.

Jaroslav Klus: Sólista
Zodpovedná redaktorka Zuzana Huďová
Sadzbu a obálku s použitím výtvarného návrhu Miroslava Ďuricu
graficky spracovala Ľubica Končeková
Tlač P + M, s. r. o., Turany
Prvé vydanie
Vytlačené na Slovensku

ISBN 978-80-8202-133-5

Sólista

Jaroslav Klus

Venované môjmu otcovi

1. kapitola

Vôňa dažďa. Chladivý dotyk trávy. V prípade oblačnosti obloha ako od Johna Constabla, anglického maliara z obdobia romantizmu. Nevedel som, čo romantizmus znamená, ale pochmúrny výraz jeho oblohy mi utkvел v pamäti, keď som si v knižnici prezeral krásnu encyklopédiu o dejinách výtvarného umenia. Navyše som sa dočítal, že John Constable bol synom mlynára. Tak to boli moje vnemy z Dejovky v prípade daždivého počasia. Dejovka je kopec neďaleko Čadce, na vrchole ktorého bývala moja stará mama. K starej mame ma rodičia dávali na prvý mesiac prázdnin. Po daždi, ktorý spravidla po dvoch týždňoch ustal, sa objavili aj slnečné dni. Vtedy sme sušili seno. Aj ja som bol účastníkom tejto letnej aktivity. Chodil som s babkou seno obracať. Pri pokosení padlo na jednu stranu a my sme ho potom, po pár dňoch, museli prehodiť, aby vyschlo z oboch strán. Okrem sena som musel plieť zeleninu, nosiť drevo na kúrenie, vodu do kuchyne, kŕmiť hydinu a domáce zvieratá, nosiť smrekové konáre z lesa, zbierať čučoriedky... Stará mama mi vždy našla nejakú robotu. Občas sa však stalo, že som mal pár hodín voľno. Vtedy som sa odobral na pôjd, kde som čítal knihu *Dejiny filozofie*. Bola to otcova kniha, ktorá pripomínala jeho študentské časy, a on ju nechal na Dejovke. Stará matka nečítala, nevedela čítať. Ja som však čítal vášnivo. Knihe *Dejiny filozofie* som vôbec nerozumel a to ma na nej lákalo. Hovoril som si, že keby som prečítal

takú knihu, bol by som múdry ako môj otec. Slová som si viac-menej len obzeral. Sokrates, Platón, Friedrich Nietzsche, Arthur Schopenhauer a mnoho iných boli mená filozofov, ktorí boli v knihe spomenutí. Pochopiť však obsah textu, ktorý bol pri nich napísaný, bolo nad moje sily. A tak som si knižku len ťažkal, obzeral, otváral ju na hocijakej strane; bola veľmi objemná, mala okolo osemsto strán. Avšak čo-to som z nej dokázal vydedukovať. Napríklad to, že Karol Marx, Friedrich Engels a Vladimír Iljič Lenin museli byť najmúdrejší, pretože im v knihe bolo venovaných šesťsto strán, kým takmer trom tisícročiam muselo stačiť úbohých dvesto strán. Pýtal som sa aj otca na spomínaných troch filozofov. Povedal mi, že to nie je kniha pre mňa. Aj tak mi disproporcia dejín nešla do hlavy. Stále som nad ňou vyhutoval. Dejiny pred Leninom sa mi zdali zaujímavejšie. Marxisticko-leninské obdobie charakterizovali slová nadhodnota a vykorisťovanie. Najčastejšie sa v ich textoch spomínali. Asi to naozaj nie je kniha pre mňa. Patrila však k môjmu letu na Dejovke. Musel som sa pri čítaní skrývať. Podľa starej matky bolo čítanie mrhaním času. Vždy, keď ma videla nad knihou, dala mi nejakú extra robotu. Na chalupe je totiž vždy robota. Nikdy sa nedá povedať hotovo. Keď už nič iné, musel som rúbať nanosené smrekové konáre, ktoré sme každý deň pár hodín zbierali v lese vedľa plotu. Starej mame sa kúrenie hrubým drevom zdalo plytvaním paliva. Celé leto sa kúrilo a varilo na konároch z lesa.

Po dvoch týždňoch pobytu u starej mamy som mal pocit, že som nemý. Bol som tam totiž sám. Sestru dali rodičia na prázdniny k tete, ktorá sa jej rada ujala. Sestra bola poslušnejšia a ku každému príbuznému mala dve-re otvorené. Ja som bol nezbedný a v júli ma na prázdniny zobrala iba stará mama. Bola to trojgeneračná nemohra. Stará mama iba robila. Vôbec nerozprávala. Aby som jej nekrivdil, rozprávala sa s domácimi zvieratami, keď ich krmila. So mnou sa nemala o čom. Na víkend pri-

šiel otec a ten so mnou toho tiež veľa nenarozprával. Tak sme si tam vedno mlčali tri generácie. Svoje ticho som osamote prerušoval tým, že som sa rozprával sám so sebou. Kládol som si rôzne otázky a potom som na ne s rozvahou odpovedal.

„Prečo je tráva zelená?“ položil som si naoko jednoduchú otázku.

„Lebo v nej prebieha fotosyntéza,“ odpovedal som si po krátkej úvahe. Spomenul som si na učivo zo školy. Po dlhej dobe som počul svoj hlas.

„Prečo je ráno rosa?“ pokračoval som vo svojom prírodnom rozhovore so sebou samým.

„Lebo sa nad stebkami trávy zráža vlhkosť vzduchu.“

„Prečo sa zráža akurát vo výške stebiel trávy?“

„Možno sa zráža aj vyššie, ale na trávu spadne ako taký minidážď.“

„Prečo, keď je rosa, nasleduje pekný slnečný deň?“

„Netuším,“ dal som si ťažkú otázku. „Asi to nejako bude súvisieť s tlakom vzduchu.“

„Ako?“

„Naozaj neviem.“ Nevedel som odpovedať nič vedecké. Musel som danú skutočnosť prijať ako fakt. Keď som sa so sebou porozprával, začal som si spievať. Spieval som piesne od Hany Hegerovej. Mama mala takmer všetky platne od nej a dookola si ich na našom gramofóne púšťala. Mnohé texty mi uviazli v pamäti. Najradšej som mal pieseň Rozvod. Spievalo sa v nej o tom, ako žena, ktorá sa rozvádza, drží v dlaniach mráz a svet zostal stáť. V ranných hodinách nemôže spať. Jediné slovíčko rozdelilo dvoch manželov. Vznikla medzi nimi z ticha hrádza. Za všetko môže muž, ktorý sa rozhodol ako pravý chlap a povedal slovo rozvod, lebo nechce ísť ďalej podľa starých máp. Všetko prišlo náhle ako malá smrť a už v manželskom páre neostalo nič spoločné, len jediné slovíčko, rozvod. Potom speváčka kladie otázku, čo bude ďalej, a že muž bude spať sám, čas dal, čas vzal. Neskôr

spomína dotyky, ktoré sú nežné ako sneh. Súd vraj súdi zločiny, prečo majú rozvádzajúci sa manželia k nemu ísť, tam vzdať sa rodiny a zachovať pokoj. Koho bude stôl, koho bude skriňa? Muž vraj chcel polovičku a žena chcela menej. Žena zrazu nechce nič. Chce len vedieť, ako povedať deťom ten divný sen a čo bude ďalej? A muž mlčky stál a aj on sa bál povedať slovo rozvod. Potom znie hudba ako od Led Zeppelin, čo ma pri šansoniérke prekvapilo. Anglickú kapelu Led Zeppelin som poznal z fonotéky v knižnici. Zaujal ma názov, nuž som si ju dal pustiť. Páčila sa mi jej dynamika.

„Co bude dál? Co bude dál?“ vyspevoval som po česky. Moja čeština bola smiešna, ale mne to neprekážalo. Pri speve som cítil zvláštnu úľavu. Bol som sám. Stará mama išla k susedke. K susedke? Žila na samote a ísť k susedke znamenalo ísť celkom ďaleko. Išla do domu, ktorý bolo vidieť z okna na pôjde. Vyzeral ako maličká škatuľka. Bol pomerne vzdialený. Vedel som, že budem najmenej dve hodiny sám. Mohol som teda nerušene vyspevovať, bez toho, aby ma niekto počul a za moju češtinu vysmial. Občas sa za domom objavil nejaký turista, ale to bolo naozaj len zriedka.

Taký bol môj prázdninový júl. Dejovka, rozhovory samého so sebou, piesne Hany Hegerovej, stará mama, manuálna práca, *Dejiny filozofie*, príroda, otec, výhľad do doliny, letný dážď, hmla...

August bol iný. Konečne ma zobrala na prázdniny mama sestra z Oščadnice. Oščadnický kermaš, to bola sláva. Kolotoče, strelnice, stánky s rôznymi cukrovinkami, remeselníckymi výrobkami a inými predmetmi. No hlavne sa u starého otca v Oščadnici stretla takmer celá mama rodina a bolo veselo. Prišiel aj Fero s rodinou z Liberca. Išli sme všetci na omšu, potom na kalváriu. Doma sme do kostola nechodili. Otec bol ateista a tak nás k chodeniu do kostola nemal kto primäť. V Oščadnici som do kostola chodil každú nedeľu. Celkom som sa na omše te-

šil. Farár zaujímavo rozprával. Utkvelo mi v pamäti, ako hovoril o Remekovi, prvom československom kozmonautovi, ktorý bol vo vesmíre a údajne nijakého Boha nevidel.

„Akoby si človek vo svojej malosti neuvedomil, že vidieť nášho Pána je nemysliteľné. Ako sa človek vo svojej pýche môže domnievať, že keď si zostrojí raketu, tak sa mu odomknú všetky tajomstvá života? Pýcha hovorí z nášho kozmonauta, preto sa neradno domnievať, že stačí vyletieť trochu vyššie ako lietadlo a už sme Bohu rovní. Nám ostáva jediné, modliť sa a dúfať, že po našej pozemskej púti budeme vzatí na milosť...“

Reč kňaza sa mi zdala logická. Takmer bez dychu som počúval. Veľmi ma slová pána farára obohacovali. Trochu ma mrzelo, že nechodíme do kostola aj doma. Vypočuť si každý týždeň nejakú kázeň sa mi zdalo prínosné.

Kermaš bol však výnimočný. Konal sa v polovici augusta. Trochu pripomínal, že končia prázdniny, ale možnosť stretnúť sa s celou rodinou zaháňala pocit smútku a melanchólie, ktorý predstava končiacich sa prázdnin vyvolávala.

S Ferom prišli z Liberca aj jeho dcéry Katka a Martina, moje sesternice. Martina bola odo mňa staršia. Bola veľmi pekná, tak som sa pred ňou trochu hanbil. Katka bola mladšia ako ja, s tou som nemal problém hovoriť. Obdivne rozprávali po česky. Ich čeština mi pekne znela a zdala sa mi lákavá.

„Kto ide na kalváriu?“ opýtala sa mamina sestra po omši.

„Ja by som išiel,“ prihlásil som sa. Nevedel som, čo to kalvária je. Čo to môže byť za miesto? Poznal som vyjadrenie To je ale riadna kalvária, ktoré sa používalo, keď bolo niečo náročné, neľahké.

Na kalváriu nás išlo sedem. Kráčal som vedľa uja Fera, ktorý mi vysvetľoval, čo kalvária znamená: „Kalvária je krížová cesta Ježiša Krista. Podľa všetkého viedla od domu

Piláta na vrch Golgota, kde ukrižovali Ježiša Krista. Je to pobožnosť takzvaných Siedmich pádov, pri ktorej veriaci prežívajú Kristovo utrpenie nielen prostredníctvom rozjímania či modlitby, ale aj fyzickou účasťou vlastného tela na Kristovej ceste vykúpenia," počúval som Fero výklad so zatajeným dychom a predstavoval si neľudské utrpenie Ježiša Krista. Prečo sa dal? Prečo mu nikto nepomohol? Boli otázky, ktoré sa mi hmýrili v mysli, keď som sa dopyčul, čo všetko si Ježiš kvôli ľuďom musel vytrpieť. Dokázal predsa také veci, a ubrániť sa pred Pilátom nedokázal. Zvláštne. Za nami kráčali teta Hana s ujom Rudom, teta Jožka a moje dve české sesternice. My s Ferom sme išli popredu a on pokračoval vo výklade: „Počas spomínaných obradov pútnici dokonca kopírujú vzdialenosti, ktoré zodpovedajú jednotlivým zastaveniam krížovej cesty v Jeruzaleme.“ Myslím, že som význam slova kalvária dokonale pochopil. Fero pridal ešte pár viet špeciálne o kalvárii v Ošadnici: „Kalváriu postavili v roku 1946. Ošadnícki veriaci ju vystavali za rok, z vďačnosti za to, že v roku 1945 počas II. svetovej vojny, keď sa takmer mesiac bojovalo na blízkej Rači (ľudia sa vtedy modlili, utiekali sa k Panne Márii a prosili ju o ochranu svojich životov a príbytkov), nikto z obyvateľov nepadol a obec vyviazla bez pohromy.“ Fero bol inžinier. Mal však problémy s režimom, tak musel robiť podradné robotnícke povolanie. Mal však svoju noblesu a úroveň a predovšetkým to bol veľmi rozhladený človek. Počúvať jeho slová bola radosť. Bol ochotný čokoľvek, na čo som sa ho opýtal, vysvetliť. Mal som pocit, že vie všetko. Bol som pyšný, že mám takého príbuzného. Fero si prešiel tortúrou výsluchov. Vraj ho vypočúvala Štátna bezpečnosť. To som sa dozvedel, keď som raz počúval rodičov spoza dverí a oni sa náhodou rozprávali o Ferovi. Všetko utrpenie bolo zavinené jeho vierou v Boha a aktívnou prácou v cirkvi. Snažil som sa predstaviť si, ako taký výsluch mohol vyzeráť. Zopár výsluchov som videl v detektívkach v televízii a o niekto-

rých som sa dočítal v knihe *Krstný otec*, ktorú mali rodičia v knižnici a ktorú som čítal mnohokrát.

„Víte, že vaší aktivitou rozvracíte naši republiku?!“ takto nejako by sa mohol jeden príslušník Štátnej bezpečnosti pýtať Fera na výsluchu. Z reči rodičov som sa dopočul, že ujo šírila zakázanú literatúru a zúčastňoval sa na tajných omšiach. A taktiež som sa dozvedel, že všetky peripetie so Štátnou bezpečnosťou sa udiali v Čechách.

„Ústava mi predsa zaručuje slobodu vyznania,“ odpovedal by po slovensky Fero. Nikdy neprestal hovoriť po slovensky, aj keď žil v Čechách celé roky. To sa mi na ňom taktiež veľmi páčilo.

Vypočúvali by ho dvaja príslušníci ŠtB. Druhý, ten horší, by dal Ferovi namiesto ďalšej otázky facku a Fero by spadol zo stoličky. Ostal by ležať na zemi a čakal na ďalšie pokyny. Sám od seba by sa predsa neposadil na stoličku, na ktorej by ho mohli mlátiť.

„Sedněte si!“ povedal by po chvíli ten lepší vypočúvajúci. „Budeme chlapi a pěkně na rovinu si povíme, kdo s vámi spolupracuje. Je to i ve vašem zájmu,“ snažil by sa o zmier pokojnejší príslušník.

„Nikto,“ nepriznal by sa Fero. Opäť úder. Tentokrát nie facka, ale úder pästou a opäť pád na podlahu. Ferovi by z úst začala tiecť krv. Mal by ich po údere rozbité.

„Tak poslouchej, Slovák, jestli nám neřekneš, s kým v tom jedeš, šeredně na to doplatíš!“ zobral by si slovo horší eštebák. „Kdo ti dodává ty sračky?!“ Sračkami by mal na mysli náboženskú literatúru.

„Nikto, všetko som našiel na lavičke v parku. Asi to tam niekto zabudol. Zdalo sa mi rúhaním nechať napospas osudu také pekné knihy.“

Úder, pád na podlahu, krv, ticho, tikot nástenných hodín, ktoré by odsekávali zo zlého Ferovho života okamihy zatratenia.

Nesmierne ma Ferov osud zaujíma. Presuniem sa do času, keď píšem tento text. Som zvedavý, či sa Fero dožil

satisfakcie. Dožil. Avšak slobodu si dlho neužil. Pomerne mladý zomrel na rakovinu. Chorobu mali v rodine a Fero ju bohužiaľ zdedil. Zažil však revolúciu a bol rehabilitovaný. Poznal sa s mnohými disidentami, vrátane Václava Havla. Na Havla nedal Fero dopustiť.

Havel bol osobnosťou revolúcie a stal sa prvým ponovembrovým prezidentom Československa. Podľa nepravdivých správ bol Václav Havel alkoholik, defraudant, ctibažné monštrum, pedofilný homosexuál, podpriemerný dramatik. Naopak, podľa jeho zástancov bol výnimočný politik rozmerov T. G. Masaryka, geniálny autor divadelných hier, morálny vzor. Pravda bude niekde uprostred. Každopádne bol Havel charizmatickým politikom. Keď niečo povedal, písali o tom v New York Times. Ako jediný náš politik mal prejav v americkom kongrese. Rád pil? V čase socializmu pil každý. Pilo sa proti komunizmu. Bola to tektutá forma odboja. Každý muž urobil zo seba nachmelené teľa, ktoré bolo spoločnosti nanič. Krčmy bývali plné a všade bolo cítiť nenávisť voči šedivému svetu, ktorý nás obklopoval. Čo sa Havlovho dramatického diela týka, písal absurdnú drámu, podobne ako Beckett či Ionesco. Nebol ničím výnimočný. Absurdná dráma mala v čase Havlovej tvorby svoje najlepšie časy dávno za sebou, takže jeho spisba bola trochu pohľadom späť. Havel určite v dráme nepriniesol nič nové. No a že bol defraudant a pedofilný homosexuál? Myslím, že sú to len nepodložené obvinenia. Nikdy sa nenašli žiadne dôkazy alebo obeť.

Fero, hoci zomrel pomerne skoro, prežil v mojich spomienkach. Bol mi morálnym vzorom. Chcel by som byť taký neoblomný vo veciach viery ako on. Mne však dar viery nebol dožičený. Nenachádzal som ako kresťania úľavu v modlitbe. Ostal som proti svetu sám a svet ma chcel stiahnuť z kože, ako sťahovali z kože mongolskí vojaci svojich nepriateľov počas druhej svetovej vojny. Uhančivo o tom napísal japonský spisovateľ Haruki

Murakami vo svojom románe Kronika vtáčika na kľúčik: „Dôstojník s nožom, ten medveď, sa pozrel na Jamamota a zachechtal sa. Pustil sa do práce. Vojaci pritlačili kolena-mi Jamamotove telo k zemi a dôstojník mu začal nožom oddeľovať kožu. Naozaj to vyzeralo, ako keď sa lúpe broskyňa, presne tak z kože Jamamota sťahoval. Spočiatku to znášal statočne. Potom začal kričať. Jeho krik akoby ani nepochádzal z tohto sveta. Mongol urobil Jamamotovi najprv rez do pravého ramena a začal sťahovať kožu odhora dolu z pravej paže. Pracoval veľmi pomaly a dôkladne, kožu sťahoval skoro s láskou. Nebyť revu, človeku by ani nenapadlo, že to bolí. Rev ale svedčil o tom, aká strašná bolesť toto die-lo sprevádza. Onedlho bola celá Jamamotova ruka holá, majster kožu stiahol v jednom tenkom kuse. Podal ju jed-nému z vojakov. Ten ju chytil prstami za okraj, rozprestrel ju ako plátno a všetkých obišiel, aby dielo predviedol. Ešte z nej stekali kvapôčky krvi. Majster sa presunul k ľavej paži a celý proces zopakoval. Potom stiahol kožu z nôh, vyrezal pohlavný úd a semenníky a odsekol uši. Pokračoval sťahovaním kože z hlavy, potom z tváre a nakoniec ju celú stiahol. Jamamoto strácal vedomie, preberal sa a opäť upadal do mdlôb. Stenanie ustalo, keď bol v bezvedomí, a keď sa pre-bral, pokračovalo ďalej. Dôstojník nakoniec rozprestrel bez-chybne čisto stiahnutú kožu z Jamamotovho trupu. Aj bra-davky na nej zostali. Nieкто to vzal do rúk a sušil, ako keby sa jednalo o plachtu. Na zemi zostala ležať Jamamotova mŕtvola. Hruda červeného, skrvaveného mäsa bez kúska kože. Najstrašnejší pohľad bol na tvár. Z červeného mäsa zí-zali dve veľké očné bulvy. Ústa s obnaženými zubmi doširo-ka otvorené, akoby kričali. Na mieste po odrezanom nose zostali malé dierky. Na zemi doslova more krvi.“

Takto nejako by ma svet chcel stiahnuť z kože, pretože nenachádzam ochranu vo viere. V detstve som sa medzi kresťanmi cítil ako na návšteve. Všetci sa na mňa usmie- vali a bol som im milý. V súčasnosti sa už splynúť s da-vom ani nesnažím. Namiesto modlitby si hovorím, čo by

som chcel a nechcel urobiť. Vyčítam si, keď niečo urobím zle, a som spokojný, keď sa mi niečo podarí. Na modlitbu už vo mne neostalo miesto. Hoci párkrát som sa vlastným slovami snažil aj modliť, ale uvedomil som si, že keď je Pán Boh taký, ako sa o ňom hovorí, vševediaci, všemohúci, modlitby sú zbytočné, pretože on najlepšie vie, čo so mnou má a čo nemá urobiť. Nedokázal som jediné, uveriť v to.

No vtedy som neľutoval, že som vymenil kermašovskú zábavu za výstup na kalváriu v prítomnosti uja Fera. Napokon, ani kermaš mi neušiel. Teta Hana mi dala dvadsať korún a dvadsať korún mi dala aj mama. Mať štyridsať korún vtedy znamenalo takmer bohatstvo. Všetko stálo maximálne dve koruny. Štyrikrát som bol na veľkom kolotoči. Za desať korún som strieľal v strelnici. Kúpil som si cukrovú vatú a to bolo všetko, čo som potreboval. Dvadsaťpäť korún mi ostalo.

Po kermaši ma rodičia vzali z Oščadnice naspäť do Čadce.

2. kapitola

Budova gymnázia v Čadci sa vypínala nad mestom, na úpätí kopca Husárik. Zo sídliska, na ktorom som býval, to bolo na gymnázium asi dvadsať minút pešo. Neskôr, keď som objavil skratky cez Sídlisko III. a les vedľa školy, sa cesta skrátila na pätnásť minút. Prvý deň som sa v aule s ostychom predieral pomedzi množstvo študentov, aby som chytil miesto na sedenie a posediačky si mohol vypočúť príhovor riaditeľa. Riaditeľ bol dôstojný pán v rokoch a mal svoju noblesu. Jeho prejav bol pútavý a riaditeľ v ňom rozjímal o význame vzdelávania. Použil zopár vhodných citátov, ktoré urobili jeho príhovor farebnejším. Vôbec sa mi nezdalo, že hovorí dlho. Medzi gymnazistami som si všimol jednu vec, bolo tam veľa pekných dievčat. Trochu som sa hanbil pozeráť na ne. Mal som oblečené hnedé tesilové nohavice a košeľu s krátkym rukávom, ktorú mi špeciálne na začiatok školského roka kúpila mama. Pripadal som si veľmi staromódne. Mama sa ma snažila zaodieť slávnostne. Mne sa moje oblečenie zdalo trápne. Všetci boli oblečení moderne, v rifliach a zaujímavých tričkách. Tak ako ja boli oblečení len prváci z dedín. Aj tašku som mal takú cez plece, akú podľa rodičov nosia stredoškóľáci. Keď som si však uvedomil, s akou láskou ma rodičia vychystali do školy, pocit trápnosti vystriedalo dojatie nad ich starostlivosťou.

V triede nás privítal triedny učiteľ. On mal oblečený hneďý oblek. Kolega, pomyslel som si. Lenže on mal cez štyridsať a ja pätnásť. Nohavice sme mali takmer rovnaké. Čo tam

po oblečení. Triedny učiteľ nás oboznámil so školským poriadkom, vyfasovali sme učebnice a zapísali si rozvrh hodín.

„Ste budúca inteligencia,“ oznámil nám hneď v prvom ročníku. „Dúfam, že sa podľa toho budete aj správať a zodpovedne pristupovať k štúdiu.“

Bol som rozhodnutý učiť sa poctivo a pripravovať sa na každú hodinu.

Medzi knihami bola aj čítanka na hodinu literatúry. Literatúra bola jedna zo zložiek slovenského jazyka. Čítanku som takmer celú prečítal ešte v prvý deň školského roka. Bol som zvedavý, na čo sa mám pripraviť.

„Čo vás na slovenčine láka, dá sa povedať fascinuje?“ bola otázka, ktorú nám na najbližšej hodine slovenčiny položila profesorka, šarmantná žena v strednom veku. Ostal som zaskočený. Nevedel som, čo povedať.

„Na slovenčine ma fascinuje jej hebkosť,“ začala svoju odpoveď spolužiačka z prvej lavice, „jej pestrofarebnosť a krása, ktorou nás nasycuje. Pripomína mi matku.“ Nikdy som nad slovenčinou takto nerozmýšľal. Slovenčina v škole pre mňa doposiaľ znamenala predovšetkým strach zo zle napísaných diktátov, ktoré sme písavali na základnej škole a ktoré som nie vždy napísal dobre. Na základnej škole som sa učiteľky slovenčiny bál. Strach mi zatemňoval myseľ a ja som zakaždým urobil veľa malicherných chýb. Niečo také však určite nemôžem povedať. Doma, keď mi diktovala mama, a diktovala mi každý deň, som diktáty písal bez chyby. „Je dobrosrdečná a ponúka nám neobmedzené množstvo možností, ako vyjadriť svoje pocity, túžby, nebála by som sa povedať lásku a nehu,“ spolužiačku z prvej lavice nešlo zastaviť.

„Ďakujem, veľmi pekná odpoveď,“ napokon ju predsa len zastavila profesorka slovenčiny. Spolužiačka sa hrdo rozhládla po triede. Bola si istá, že nikto jej vyznanie nepretromfne. Ostatní spolužiaci odpovedali v podobnom duchu. Prišiel rad na mňa.

„Som rád, že si môžem v jazyku, ktorý poznám od det-

stva, prečítať knihu," povedal som podľa pravdy, „že sa môžem dohovoriť, že mi ostatní rozumejú." Viac som nemal čo povedať.

„Trochu praktická odpoveď, ale môže byť," zhodnotila profesorka moje „vyznanie“.

Uľavilo sa mi. Nezlyhal som. Aj môj obyčajný postoj obstál. Spolužiačkinе slová o hebkosti slovenčiny ma však, priznám sa, zaujali. Nikdy by som to do slovenčiny nepovedal. Škola ma doteraz veľmi nezaujímalá. Bral som ju len ako nutnosť, v rámci ktorej som sa nič mimoriadne nedozvedel, iba učivo, ktoré som musel zvládnuť, a to len preto, aby som mal pokoj. Ale aby som nad niečím rozmýšľal aj mimo učenia, to sa mi prvýkrát stalo až teraz, na gymnáziu. Večer, keď som čítal knihu, som pozoroval, či je slovenčina naozaj hebká. Musel som ju k niečomu prirovnať, aby som si mohol potvrdiť jej hebkosť. Jediný iný jazyk, ktorý som poznal a ktorému som rozumel, bola čeština. Mne sa však čeština páčila viac ako slovenčina, lebo mi pripomínala lepšie filmy, ktoré boli nadabované najmä v češtine. A pripomínala mi rodinu z Liberca, ktorú som mal rád. Mal som s češtinou samé dobré skúsenosti, kým slovenčiny som sa bál. Mal som z nej hrôzu, najmä z diktátov. Po dlhšom pozorovaní som si naozaj všimol, že slovenčina je mäkkšia než čeština. Mali sme doma aj české knižky. Jednu som si otvoril a pozoroval text. V slovenčine bolo viac mäkkčov, čo spôsobovalo jej mäkkosť, pre niekoho azda hebkosť. Uznal som, že spolužiačka mala čiastočne pravdu. Úplne však nie. Hebká je predsa pleť, srst', plyš, ale jazyk? Že je slovenčina dobrosrdečná, sa mi zdalo ako absurdné tvrdenie. V čom je dobrosrdečná? Dobrosrdečný je predsa človek. Ešte som nepoznal silu metafory, tak som sa s touto časťou odpovede nevedel stotožniť. Ale aj tak, jazyk predsa nemôže byť dobrosrdečný. Dá sa v ňom predsa povedať aj toľko hnusného. To, že je slovenčina dobrosrdečná, som pokladal za prázdnu frázu. Za frázu som pokladal aj to, že nám umožňuje

vyjadriť pocity, túžby, lásku a nehu. To nám dovoľuje vyjadriť každý jazyk. Jazyky sú predsa na to, aby sme nimi vyjadrovali emócie, okrem iného. Ešte slúžia na bežnú komunikáciu, keď si chceme povedať niečo obyčajné. Na to sa jazyk používa najčastejšie. Povedať však, že slovenčina slúži na vyjadrovanie banalít, sa mi zdalo ako odpoveď nevhodná. Už aj profesorkina otázka, v čom nás láka slovenčina, bola položená tak, že predpokladala niečo pozitívne, niečo takmer veľkolepé. Mne sa na jazyku nič veľkolepé nezdalo. Azda preto bol môj postoj k slovenčine minimalistický, lebo som ju nevedel v plnej miere používať, lebo som ňou nikdy nič mimoriadne nevyjadroval. Ako som však mohol vyjadriť niečo väčšie, keď som sa zasekol pri pravopise, základnej línii jazyka? Nemal som kedy postúpiť ďalej a využívať neprebádané hĺbočiny slova. Možno sa mi práve na gymnáziu niečo z toho podarí. Na základnej škole na nič také nebol priestor. Síce aj na základnej škole sme písali slohy, ale nedokázal som sa pred učiteľkou úplne otvoriť a napísať niečo zo srdca. Profesorka slovenčiny na gymnáziu bola úplne iná liga. Pred ňou by som pokojne napísal aj niečo z duše. Dúfal som, že k tomu dôjde a budem môcť ukázať, že viem s jazykom umne narábať. Bol som presvedčený, že určite niekde vo mne drieme veľká sila imaginácie. Vedel som si všeličo predstaviť. Prečo by práve moje predstavy nemali byť originálne? Možno som vo vnútri pestrofarebný človek, ktorý ukrýva v duši mnoho svetov, a tie vyjaví práve pomocou viet.

Keď som dokončil úvahy o jazyku, čo mi zabralo približne hodinu, začal som sa pripravovať do školy. Bol som dôsledný. Hoci mnohé som si pamätal z hodín, všetko som si pre istotu ešte raz alebo dvakrát povedal aj nahlas. Dôkladne som si prezrel každú písanku, či v nej nemám zápis o domácej úlohe. Nechcel som niečo zanedbať. Zo slovenčiny sme mali opísať naše ostatné prázdniny. Pustil som sa s chuťou do písania. Pri písaní sa mi vyjavovala sympatická tvár pani profesorky, čo ma hrialo pri srdci.

Opisoval som čas strávený na Dejovke. Čo je možné napísať o živote na samote? Možno úvahu o čase. Čas je len strieborné trblietanie nehybnej večnosti, vysúkal som zo seba myšlienku. Veľmi sa mi zapáčila. Odtiene času možno pozorovať vo vlasoch starej matky. Boli strieborné a dlhé. Presne také, ako som si predstavoval čas. Jej hlava bola hlavou času. Prežila takmer storočie, obidve vojny, hlad, biedu, a predsa vedela žiť v horách. Keď bola búrka, zapálila sviečku a modlila sa. Verila, že Boh ju ochráni. Keď bolo čo piť, vypila si. Keď bola práca, pracovala. Vedela sa s časom zžiť. Netrápila sa ním. Nikam sa neponáhľala. Brala ho, ako išiel. Jedine, kedy si ho trochu viac všimla, bolo, keď si česala svoje dlhé, šedivé vlasy. Vtedy jej hlavu obklopila večnosť.

Potom som opísal naše samoty. Samotu starej matky a moju. Kým v mojej samote bolo plno nádeje a budúcnosti, v jej samote už bolo cítiť smrť. Stará matka mi to sama potvrdila. Keď bez pohnutia sedela so zopätými rukami pri peci, spýtal som sa jej: „Na čo, babka, čakáte?“

„Na smrť,“ znela jej strohá odpoveď. Viac som sa nepýtal. Nechal som ju napospas jej samote a snažil sa vysporiadať s tou svojou. Samota vie byť zdatný nepriateľ, ak ju človek správne neuchopí a poddá sa jej. Ja som s ňou bojoval svojimi predstavami. Vtedy ma neomínala. Dokonca dodávala mojim víziám zreteľnejšie kontúry.

Pochopiteľne, spomenul som aj august. Ten bol protipólom júla. Bol som obklopený ľudskou spoločnosťou, čo mi, naučenému na samotu, aj trochu prekážalo. Nepočul som vlastnú hlavu. Opísal som oščadnícky kermaš, kalváriu, čadčianske hody. Snažil som sa vniknúť slovám pod kožu a zachytiť atmosféru uvedených udalostí. Myslí, že sa mi jednotlivé obrazy podarilo zachytiť celkom verne. Pri písaní som cítil zvláštne vzrušenie a nakoniec istú formu úľavy. Na základnej škole som nič také necítil. Tam som pociťoval len sivú spokojnosť.

3. kapitola

„Z vašich prác som sa veľa dozvedela,“ začala profesorka slovenčiny hodnotenie našich slohov o prázdninách. „Niektoré boli štylisticky na veľmi slušnej úrovni. V niektorých som však našla aj elementárne gramatické chyby. Všetky si môžete práce pozrieť. Tí, čo mali gramatické chyby, by si mali gramatiku rýchlo doštudovať. To je učivo základnej školy. Inak budú mať na gymnáziu problémy.“

Nazrel som do dvojhárku so slohovou prácou. Dostal som jednotku. Moja práca bola bez jedinej chyby. Narážka na neznalosť pravopisu sa teda mňa netýkala. Vedľa sediaci spolužiak Peter mal v práci záľahu chýb a všetky boli opravené červenou farbou. Opravená práca vyvolala zdanie, že červenej farby je viac ako modrej. Dostal päťku.

„Kurva,“ povzdychol si Peter, keď videl svoju prácu.

„To si opravíš,“ snažil som sa ho povzbudiť.

„Ako? Slovenčina mi nikdy nešla,“ skonštatoval.

„Na základnej škole som aj ja zle písal diktáty a teraz nemám ani jednu chybu,“ pochválil som sa mu.

„Možno tu máme aj budúceho spisovateľa,“ pokračovala profesorka slovenčiny. Veľmi som jej nevenoval pozornosť. Sloh, ktorý bol taký mimoriadny, že profesorka za ním videla budúceho spisovateľa, sa ma určite netýkal. „Práca bola veľmi podnetná, hoci trochu pesimistická, ale obraznosť, ktorú autor preukázal, bola mimoriadna. Takú prácu napísal Samuel Trewinský.“

Ostal som zaskočený. Že moje vety o čase a samote na profesorku tak zapôsobia, bolo nad moje očakávanie. „Myslím, Samuel, že máte talent.“

Hanbil som sa. Všetci v triede sa pozerali na mňa. Spolužiačka, ktorá sedela v prvej lavici a ktorá s takou chuťou opisovala slovenčinu, pozerala na mňa dokonca nenávisťne, aspoň sa mi to zdalo.

„Píšete aj doma?“ opýtala sa ma profesorka.

„Ani veľmi nie. Iba keď treba niečo do školy,“ odpovedal som podľa pravdy.

„Možno by ste mali skúsiť písať aj niečo iné. Len tak, pre radosť.“

„Nenapadlo mi to.“

„Verte mi, učím už viac než dvadsať rokov, ale takú zaujímavú prácu som roky nevidela, ani si nespomínam, či som vôbec niekedy takú prácu čítala.“

„Neviem, o čom by som písal.“

„Môžete skúsiť poéziu. Vo vašom veku je poézia adekvátna.“

Nápad písať poéziu sa mi však vôbec nepozdával. Vždy ju v škole vyložili ináč, ako som ju pochopil ja. Ako by v nej našli niečo, čo som ja vôbec nevidel. Zdala sa mi síce zrozumiteľná, ale učiteľka tvrdila niečo iné, než boli moje predstavy. Taká bola moja skúsenosť s poéziou zo základnej školy. Možno na strednej škole budeme preberať poéziu ináč.

„Chodia vám do triedy tri literárne časopisy: Slovenské pohľady, Romboid a Revue svetovej literatúry. Odporúčam vám ich na prečítanie, Samuel. Možno zistíte, že moderná poézia je pre vás vhodná.“

„Pozriem sa na to,“ už mi začínala pozornosť pani profesorky trochu prekážať. Písanie, navyše písanie básní, bolo pre mňa niečo zženštilé. Tri literárne časopisy, na ktoré ma profesorka upozornila, som si však vzal domov. V triede aj tak nikto nemal o ne záujem, takže nikomu nechýbali. V Revue svetovej literatúry bol blok srb-

skej poézie. Básničky sa mi zdali veľmi príjemné, dokonca vtipné. Netušil som, že aj takáto poézia existuje. Prečítal som všetky tri časopisy. Nezabralo mi to viac ako tri dni. Najviac ma bavili ukážky poézie a prózy. Recenzie a eseje som pretrpel, ale prečítal som aj tie. Popravde, tie texty som si viac-menej obzeral. Mnohým slovám, aj keď to bola slovenčina, som nerozumel. Básne a prózy sa mi však veľmi páčili. Okrem dobrých textov bolo v časopise aj veľa zaujímavých obrázkov. Niektoré som si vystrihol a nalepil na stenu pri písacom stole. Boli to ilustrácie známych výtvarníkov. Vyzdobené zátišie pri písacom stole som mal v úmysle využiť na písanie poézie, tak ako mi poradila profesorka slovenčiny. Sedel som za písacím stolom a snažil sa vymyslieť báseň. Nič mi nenapadalo. Možno sa profesorka o mojom talente mýlila a ja žiaden nemám. Keby som ho predsa mal, niečo by mi prišlo na myseľ a vznikla by báseň. Možno potrebujem nejaký návod. Bol som rozhodnutý zájsť do knižnice a nájsť knihu, z ktorej sa dozviem, ako sa taká báseň píše. V knižnici bol regál s jazykovednou literatúrou. Zobral som ju z kraja. Avšak knihu o tom, ako napísať báseň, som nikde nevidel. Pri hľadaní mi dokonca pomáhala aj pani knihovníčka. Tá pozrela do kartotéky a jediné, čo našla, bola Poetika od Aristotela. Knihu som si prezrel, ale návod ako písať báseň tam nebol. Kniha putovala naspäť do regála. No nič. Aspoň si prečítam nejakú poéziu. V knižnici bol celý regál s poéziou. Hľadal som knižku, v ktorej by boli básničky, ktoré sa nerýmovali a ktoré by neboli veľmi dlhé. Také boli básne od Štefana Strážaya. Meno mi síce nič nehovorilo, ale jeho poézia vyhovovala mojim svojráznym kritériám. Zobral som si tri zbierky jeho básní a pobral sa do fonotéky. Do slúchadiel mi muž, ktorý obsluhoval gramofóny, pustil na moju žiadosť Deep Purple. Vybral som si album Made in Japan. Bol to záznam koncertu v Japonsku. Cítil som sa ako na koncerte. Vznikla mi tak zaujímavá kombinácia. Verše od Strážaya a hardrock. Celkom sa

mi ten mix pozdával. Po prečítaní troch zbierok sa mi zdalo, že viem ako písať. Prechádzal som sa po Čadci a hľadal v sebe verše. Stmievalo sa. Bola jeseň. Napadali mi slová o večernom meste, samote, tme a prázdnych ľuďoch. Verše som si dookola opakoval, aby som ich mohol po príchode domov zapísať. Nikomu som však o mojej novej záľube nepovedal. Napísal som svoju prvú báseň, a to na popud mojej profesorky slovenčiny. Snažil som sa písať ako Štefan Strážay, stručne a bez rýmu. Moja poézia bola vo voľnom verši. Vtedy som ešte nemal potuchy, že aj voľný verš má svoj rytmus, dokonca som ani nevedel, že píšem voľným veršom. Pri písaní ma zalial zvláštny pocit blaha. Keď som zaspával, vírili mi v hlave predstavy, že som slávny spisovateľ. Keď ma sláva omrzela, napadla mi ďalšia báseň. Verše sa zo mňa rinuli. Musel som vstať a zapísať ich. Napísal som ďalšiu báseň. Za jeden deň dve básne. Spánok ma zastihol asi o polnoci.

4. kapitola

Medzičasom sa mi podarilo napísať asi dvadsať básní. Čo s nimi? Napadol mi školský časopis. Tam uverejňovali svoje texty študenti. Boli to však študenti vyšších ročníkov. Byť prvák a uverejniť nejakú báseň sa mi zdalo opovážlivé. Navyše, pri predstave, že sa ľudia dozvedia o mojom písaní poézie, ma zalial pocit hanby. Zmiešané pocity. Na jednej strane chuť verejne vyjadriť svoje myšlienky, no na strane druhej pocit zahanbenia. Dlho som sa zdráhal odovzdať svoje verše Luidžimu. Luidži bola prezývka pre profesora ruštiny, ktorý mal na starosti školský časopis Lúč. Luidži prijímal od študentov príspevky do časopisu a rozhodoval, čo sa v časopise uverejní. Nakoniec som sa predsa len osmelil a verše mu odovzdal.

„Ukáž,“ povedal so záujmom. Chvíľu trvalo, kým si ich prečítal. Myslel som, že sa prepadnem od hanby pod zem. „Určite ich zaradíme do časopisu. Máš talent, píš ďalej. Keď budeš mať hotové nové veci, pokojne mi ich prines.“

Uľavilo sa mi. Dokonca ma zaplavil pocit šťastia. Môj vnútorný svet mal predsa len istú hodnotu. Čakanie na nové číslo časopisu sa mi zdalo nekonečné. Konečne sa mi Lúč s mojimi veršami dostal do ruky. Časopis vyvolával vo mne takmer posvätnú úctu. Vidieť vytlačené vlastné meno a myšlienky, ktoré vzišli zo mňa, bolo opojné. Nešlo sa tohto nového pocitu nabažiť. Strana štyri. Tam boli moje básne. Stále dookola som si ich prezeral. Vytlačené básne vyzerali úplne ináč, ako keď boli napísané

rukou. Boli akoby skutočnejšie. Stali sa večnými. Aspoň tak sa mi vtedy javili. Básnik. Som skutočný básnik. Moje básne si teraz bude môcť hocikto prečítať. Predstava, že ľudia čítajú moju poéziu, ma hriala pri srdci.

„Si veľký talent,“ povedal mi Luidži, keď som mu priniesol druhú várku básní. Už ma nezalieval pocit hanby. „Básne, ktoré sme uverejnili v minulom čísle, sa ľuďom páčili.“

Nadnášalo ma od radosti. Chodiac ulicami Čadce som vymýšľal nové verše. Po prechádzke putovali slová do písanky, kde som si zapisoval čerstvé básne. V školskom časopise mi Luidži takpovediac otvoril účet. Na moje texty sa čakalo. Hoci som bol len prvák, v každom čísle bolo zopár mojich básní. Uznanie som si vyslúžil aj od starších autorov. Doma som sa však hanbil s písaním priznať. Báľ som sa, že by ma otec vysmial. Stále mi písanie veršov prišlo také nemožné.

Moje texty boli síce len začiatočnícke básničky, ale ja som ich volal básne, verše, poézia. Znelo to vznešenejšie.

Skúšal som tvoriť aj doma. Nešlo to. Potreboval som pri tvorbe kráčať. Rodičom som povedal, že sa idem poprechádzať. Čadca bola moja pracovňa. Najlepšia bola stanica. Vlak a jeho zvuk je jedna veľká metafora. Dokázal som celé hodiny pozorovať prichádzajúce a odchádzajúce vlaky. Zaujímal ma aj ľudia, ktorí na vlak nastupovali alebo z neho vystupovali. Každý človek bol ako jeden verš. Koľko ľudských osudov prešlo okolo mňa? Koľko básní? Zdalo sa mi, že ich je nepreberné množstvo. Vlaková stanica bola plná poézie. Koľajnice ako rukoväť gitary a vlaky na nej vyklepkávali svoj pokojný a presný rytmus. Vlaky boli príťažlivé najmä po zotmení. Mali vysvietené okná a za nimi ľudské hlavy. Akoby viezli lopty plné myšlienok. Ľudské hlavy mali oči. Sklenené guľôčky roztrúsené okolo jamky. Tak vyzerali. Pozerali sa do okien ako do zrkadla a videli v nich svoju tvár. Niektorí si upravili účes, iní zbystrili pozornosť, keď nad stanicou zbada-

li nápis Čadca, pobrali si svoje veci a chystali sa vystúpiť. Vlaková stanica bola inšpiratívne mravenisko.

Keď som si chcel od ľudí oddýchnuť a vymýšľať prírodnú lyriku, vybral som sa do mestského parku, ktorý viedol okolo rieky Kysuca. Kysuca bola nenápadná riečka, v tom čase plná rýb. Ryby bolo vidieť z mosta. Keď sa zotmelo, ostal len zvuk rieky ako prekvapenie, ako nejaký vyšší princíp, ktorý pohlcovala tma. Rieka sa dala iba tušiť. Šumela. Zvuk vody bol lákavý. Nebola to rieka vrahyňa. Nedalo sa do nej skočiť. Bola to skôr rieka spoločníčka. Niesla vodu, schovávala ryby a robila dokonalú zvukovú kulisu. Keď som sa chcel do nej započúvať, sadol som si na lavičku v parku. Parku sa ľudia báli, najmä po zotmení. Údajne bol semenišťom hriechu. Vraj všetci úchyláci z Čadce vyhľadávali práve park, aby v ňom predvádzali svoje úchylky. Boli to len klebety. Ja som za celý čas v parku nikoho nestretol. Bol som však týmto zlovestným rečiam o parku rád, lebo mi zabezpečovali dostatok súkromia. Ľudia, najmä ženy, sa v ňom zbytočne nezdržiavali.

Zaujímavý bol aj areál nemocnice. Modré svetlá majákov sanitiek prichádzali a odchádzali. Vozili bolesť a strach o život. Nič naliehavejšie som v Čadci nevidel. Pozoroval som príjem na živote ohrozených pacientov. Bolo cítiť smrť a bolo to omamné. Človek si uvedomil, aké má šťastie, že nesedí alebo neleží v jednej zo sanitiek. Večerná nemocnica mala zvláštne kúzlo. Pred vchodom pofajčievali na nikotíne závislí pacienti. Svetlá z oddelení svietili do tmy a občas sa za oknom mihla silueta postavy. Niektorí sa z okien pozerali do tmy. Možno obzerali svoju tvár v tmavom skle ako v zrkadle a rozmýšľali, dokedy budú v nemocnici. Gotická atmosféra nemocnice ma primäla písať smutné básne o pomínutelnosti. Väčšiu mieru gotiky bolo cítiť azda už len na cintoríne. Lenže na cintorín som sa potme bál chodiť. Navyše som si pripadal morbidne. V nemocnici bola ešte nejaká nádej a tú som ako mladý človek potreboval. Cintorín bol absolútny. Tam už

bolo hotovo. Žiadna možnosť zlepšenia stavu. Z toho dôvodu som nerád chodil na cintorín. Občas som skúsil aj ten, ale rušili ma nápisy na pomníkoch. Nútili ma počítať, koľko sa ten či onen nevožník dožil rokov, a potom sa mi nedalo sústrediť na verše. Cintorínová beznádejnosť bola na mňa prisilná. Radšej som mal nemocnicu.

Ešte jedno miesto ma nesmierne lákalo. Bola to cigánska miniosada pri moste neďaleko vlakovej stanice. Išlo o jeden dom, pred ktorým bolo zopár vrakov starých áut a pobehovali tam malé ufúľané Cigánčatá. Vtedy to ešte neboli Rómovia, ale Cigáni. Nevedel som si predstaviť, ako vyzerá taký dom zvnútra. Zvonku bol ošarpaný a pôsobil svojím spôsobom majestátne. Majestátnosť chaosu, napadlo mi. O ošarpanom cigánskom dome mi vzniklo zopár básní. V mojej začiatočníckej poézii sa objavil sociálny moment, čo bolo na písaní mladého človeka nezvyklé. Všetci písali o nešťastnej láske, zatiaľ čo ja aj básne o svete okolo. To sa páčilo aj Luidžimu.

„Mohol by si skúsiť aj nejakú literárnu súťaž,“ navrhol mi. „Existuje zopár celonárodných súťaží. Súťaže má na starosti pani profesorka Subolová, učí slovenčinu. Zanes jej zopár básní, nech ich pošle na nejakú súťaž,“ poradil mi Luidži.

Profesorka Subolová bola mladá slovenčínarka. Veľmi som sa hanbil ukázať jej svoje verše. Poprosil som Petra, môjho spolužiaka a kamaráta, aby jej zopár mojich básní zanesol.

„Vraj, tak sa poézia nepíše,“ odkázala mi po Petrovi Subolová. „Že také niečo do nijakej súťaže nepošle. A že čo si neprišiel sám?“

„Práve preto, že taká sotva vie, aká poézia sa píše.“ Bol som urazený. Moje písanie zažilo prvý neúspech. Bolesťné. „Píšem ináč ako všetci, lebo som jedinečný,“ obhajoval som svoju poéziu pred Petrom.

„Mne to nehovor, ja sa v básničkách nevyznám,“ uhol pohľadom.

„To nie sú básničky, ale poézia,“ dotklo sa ma, keď niekto nazval moje verše básničkami. Musel som si vystačiť so stredoškolským časopisom. Luidži si našťastie moje verše vážil a presviedčal ma, že ako básnik mám pred sebou sľubnú kariéru. Neúspech vraj k tvorbe patrí a že sa s ním ešte mnohokrát stretnem, povedal mi, keď sa dozvedel to o súťaži.

Boli len tri možnosti, ktoré som pri neúspechu s poéziou mal. Prestať písať. Ved', keď sa taká poézia, akú tvorím ja, nepíše, je zbytočné ďalej v nej pokračovať. Nemal som však ani v najmenšom úmysel s poéziou prestať.

Druhá možnosť bola písať podľa predstáv mladej slovenčinárky. Predpokladal som, že za správnu poéziu pokladá tú, ktorú píše ostatní v školskom časopise. Poézia ostatných sa mi však zdala plytká. Primitívne rýmovačky o šťastnej spoločnosti. Túto možnosť som zamietol ešte radikálnejšie ako prestať s tvorbou. Prinútili by ma tancovať, ako oni pískajú, čo sa mi ani v najmenšom nepáčilo.

Posledná, tretia možnosť bola pokračovať vo veršovaní spôsobom, akým som tvoril doteraz. Jedine tak sa dal neúspech poraziť, hoci, musím priznať, úplne mi podmyl sebavedomie. Bol som rozhodnutý pozornejšie si ešte raz prečítať všetky básne od básnikov, ktorých som čítal doteraz a učil sa od nich. Išlo mi najmä o básnika Štefana Strážaya, ten sa mi páčil najviac. Dokonca som sa takmer naspamäť naučil, čo o ňom napísal jeden literárny kritik: *„Od prvej básnickej zbierky pútala Strážayova poézia pozornosť svojou lyrickou osobitosťou, založenou na presnom pomenovaní vecí a ich vzťahov a na diskrétnej, jemnej a často len náznakovej výpovedi o vlastnej ľudskej situácii. Jeho poéziu charakterizuje umelecká vyrovnanosť a stálosť presného, zväčša deziluzívneho básnického sveta. Uprednostňuje ontologický prístup ku skutočnosti, ide mu o hľadanie podstaty spoločných človeku i veciam, ktoré ho obklopujú. Robí to raz vo forme mozaikovitých postrehov, ‚interiérových‘ básnických poznámok, inokedy v širšie kon-*

cipovaných básnických cykloch (Palina, Malinovského 96). Za ďalšiu charakteristickú črtu Strážayovej poézie možno označiť nezahalenosť básnikovho „ja“, jeho osobnú ľudskú prítomnosť v básni. Preto v jeho poézii nachádzame zostrené, ale zväčša láskavé detaily ľudskej intimity, na pohľad nebadateľné, ale o to cennejšie, zachytené často len v náznaku, ale zároveň presne, bez zbytočných póz, štylizácií a pátosu, len s podtónom smútku nad poznaním ľudských limitov. To všetko robí Strážayovu poéziu čitateľsky príťažlivou a utvrdzuje básnika vo vernosti svojmu poetickému svetu.“

Okrem jediného slova som všetkému, čo sa o Strážayovej poézii písalo, rozumel. Nerozumel som slovíčku ontologický. V slovníku cudzích slov som však význam slova našiel: „Ontológia – idealistické učenie o javoch oddeľujúcich proces poznania a skutočnosti, metafyzika.“ Veľmi mi to vysvetlenie nepomohlo. Jediné metafyzika mi bola trochu jasná. Tá podľa môjho poznania označuje veci medzi nebom a zemou. Azda preto sa mi Strážayove básne tak páčili. Napriek všade zúriacemu socialistickému realizmu písal po svojom, metafyzicky. Písal ináč ako všetci jeho súčasníci, napokon ako ja. Kým on bol uznávaný básnik, ja som zažíval obrovský neúspech, nemohol som sa ani zúčastniť na literárnej súťaži. Neprešiel som školským kolom, hoci podľa Luidžiho som veľmi talentovaný básnik. Bol som v rozpakoch. Ešte raz som si prečítal všetky Strážayove básnické zbierky a hľadal v nich metafyziku.

5. kapitola

Na konci druhého ročníka som sa zamiloval. Ako ináč, nešťastne. Hoci na začiatku to na nešťastnú lásku vôbec nevyzeralo. Objektom mojich túžob bola spolužiačka Vierka. Dlho som nevedel, ako jej dať svoju priazeň najavo. Napísal som jej dlhý, takmer šestnásťstranový list o láske. Bola to vlastne poézia v próze. Poslal som jej ho po spolužiačke. Všetko som posielal po niekom. Vierka si list prečítala a odpísala mi.

„Neviem, či som tvoj list pochopila správne, ale ak áno, neviem sa ti vyjadriť, zaskočil si ma. Nečakala som, že by si ma mohol mať rád. Daj mi trochu času.“

Nevedel som, či je to odmietnutie alebo súhlas. Hanba čo i len sa na Vierku pozrieť ma zalievala ako horúci med. Pozerať na svet cez prizmu medzi však dodávalo všetkému jantárovú nehu a okolie bolo akési hebkejšie.

Na konci druhého ročníka sme išli na trojdňový školský výlet niekam k Lučencu. Veril som, že tam sa o mojej láske k Vierke rozhodne. Mala predsa dva týždne, aby si rozmyslela, čo ku mne cíti. Na výlet sme cestovali vlakom. Vierka sedela v kupé s dievčatami a ja s chalanmi. Moja snaha skontaktovať sa s ňou už počas cesty vyšla navivo. Asi ma nechce, napadlo mi. Mohla to byť moja prvá láska. Snažil som sa na ňu nemyslieť. Stále sa mi však pred očami vynárala jej tvár. Zdala sa mi veľmi pekná. Ona v skutočnosti aj bola pekná. Bola by to pekná prvá láska. Mal by som dokonca života na čo spomínať. Prvá láska je vraj jedineč-

ná, pretože je prvá. Fráza, ktorá znela takmer v každej zalúbenej pesničke, sa mi zdala ako tá najväčšia pravda. Láska k Vierke bola z mojej strany taká silná, že sa to odrazilo aj v mojej poézii. Vznikali mi iba verše o láske. Koľko prirovnaní o láske som popísal, to sa ani nedalo spočítať. Vierka sa stala stredom môjho vesmíru.

Keď sme však docestovali do Lučenca, stal sa zázrak. Vierka prišla ku mne a veľmi priateľsky, viac než priateľsky, sa so mnou rozprávala. „Veľmi sa mi páčil tvoj list,“ povedala.

„Maličkosť. Takých by som pre teba napísal aj sto.“

„Nikdy som si nevšimla, že sa ti páčim.“

„Veľmi sa mi páčiš,“ osmelil som sa.

Vierka ma pohladila po ruke.

„Odnesiem ti ruksak,“ ponúkol som sa. Bol som najšťastnejší človek na svete. Obťažkaný dvoma ruksakmi som kráčal za ostatnými spolužiakmi. Vierka išla vedľa mňa. Naše ruky sa občas mimovoľne jedna druhej dotkli.

Večer sme sa s Vierkou prechádzali okolo jazera, ktoré bolo neďaleko. Rozprávali sme sa o ničom. Zalúbení sa zväčša rozprávajú o ničom, no pri láske nejde ani tak o obsah, ale skôr o farbu hlasu, vôňu dychu, teplo dotyku. Držali sme sa za ruky a ja som si prial jedinú, aby tá chvíľa nikdy neskončila. Potom sme zastali. Prišiel čas na bozk. Na môj prvý bozk s dievčaťom. Netrúfol som si. Len som Vierku náruživo objal. Ona sa ku mne s rovnakou intenzitou privinula. Ak ju nepobožkám, už možno nikdy nebudem mať takúto príležitosť. Ako sa však také dievča pobožká? Čo ak sa odtiahne? Od bozku som bol len pár centimetrov. Mal som hlavu na jej ramene. K jej tvári to bol len kúsok, a predsa sa mi zdalo, že ide o neprekoneľnú vzdialenosť. Napokon Vierku asi omrzelo čakať na môj bozk, odtiahla sa a ruka v ruke sme sa vrátili k ostatným spolužiakom. Keď sme sa vrátili, pustila moju ruku a sadla si k dievčatám. Viac si ma nevšímala. Už nikdy. Premeškal som svoju príležitosť. Chýbal jej môj bozk. Bez

neho bola naša „láska“ nenaplniteľná. Moje tušenie, že ak ju nepobozkám, už nikdy nebudem mať takú príležitosť, bolo správne. V deň odchodu z výletu sa Viera na mňa ani nepozrela. Ničomu som nerozumel. Moje vnútro krvácalo. Ako môže byť žena taká krutá? Viera ešte žena nebola, ale mala k nej iba kúsok. V mysli sa mi vynáralo jej objatie, vôňa, zvuk dychu... Žeby moja prvá láska skončila jediným objatím? Nechcelo sa mi veriť, že práve ja mám takú smolu. Závidel som spolužiakom ich bezstarostnosť, keď sme sa vracali z výletu. Boli rozjarení a tešili sa z pekného dňa. Ja som sedel v kupé a trápil sa. Vyjavovali sa mi v hlave verše o nešťastnej láske. Bolo mi do plaču. Napokon som poprosil jednu spolužiačku, Vierinu kamarátku, aby sa jej išla spýtať, čo so mnou bude. Spolužiačka prišla s odpoveďou, že Viera nevie, ale že lepšie bude, keď spolu nebudeme.

„Prečo?“ kládol som Viere otázku, keď sme sa stretli asi týždeň po výlete v Čadci. Nemohla sa mi vyhnúť. Sami dvaja sme sa stretli v úzkej uličke a nebolo kam ustúpiť. Videl som, ako ju pri pohľade na mňa myklo. Kráčali sme chvíľu spolu.

„Prečo si si ma prestala všímať? Vieš, koľko básní som o nás napísal?“

„Mám chlapca.“

„To nemyslíš vážne,“ neveril som Vieriným slovám.

„Naozaj.“

„Nemôžeš niekoho mať, veď som tu ja!“

„No a čo keď si?“

„Som tu len pre teba! A ty mi teraz povieš, že niekoho máš. A kto je ten vyvolený?“

„To nie je podstatné.“

„Chceš povedať, že on pre teba píše lepšie básne?“

„Nepíše básne, hrá futbal.“

„Futbal!!! Hádam ma nebudeš porovnávať s nejakým futbalistom, ktorý sa nezmôže na nič iné ako potiť sa a kopať do lopty!“ Naplnilo ma zúfalstvo. „Ja ťa mám naozaj rád! Čo rád, ja ťa milujem, úplne galakticky!“ takmer

som zrukol a pevne chytil Vieru za ruku. „Naše duše majú spoločné siločari. Ver mi, viem, o čom hovorím! Viem to vďaka poézii. Myslíš, že by mi múzy našepkali také krásne verše, keby nešlo o teba?!“

„Prestaň,“ zľakla sa.

„Vierka, čo keby si sa s ním rozišla? Nebudeš prvá ani posledná. Za tie básne ti to stojí!“ zaliečal som sa.

„Pusť ma!“ snažila sa vymaniť z môjho zovretia. „To bolí!“

„Čo ty vieš o bolesti!“ zasipel som.

„Ja už radšej pôjdem.“ Viera sa otočila na päte a vybrala sa opačným smerom.

Opäť mi bolo do plaču. Bezmyšlienkovite som sa túlal Čadcou a vyjavovali sa mi okamihy, ako ma Vierka drží za ruku, ako ju objímam, ako voňajú jej vlasy. Po lícach mi stekali slzy. Našťastie, bol som pri Kysuci, kde neboli žiadni ľudia, takže som si mohol v pokoji poplakať.

Vierku mám dnes medzi priateľmi na sociálnej sieti. Nakoniec sme teda ostali priateľmi. To je dobre. Vierka má vo svojom profile aj fotografiu tváre. Vôbec sa nezmenila. Za dievčenským menom má priezvisko manžela. Meno mi je povedomé. Veď ja toho chlapíka poznám! Taktiež chodil na gymnázium. Bol od nás o rok starší. Volal sa Stano. Bol to nenapraviteľný sukničkář. Trošku sa čudujem, že si Vierka vzala práve jeho. Zdal sa mi povrchný. Na sociálnej sieti mám aj jeho. Čože, on zomrel?! Profil mu funguje aj po smrti. Dokonca tam má napísané R. I. P. Neuveriteľné. Akoby mohol odpovedať z druhého sveta. Neskôr som sa dozvedel, že Stano sa upil k smrti. Zadusil sa vlastnými zvratkami. Zomrel podobne ako Bon Scott z AC/DC alebo John Bonham z Led Zeppelin. Tí sa taktiež upili k smrti. John Bonham sa dokonca stavil, že vypije sto vodiek za deň. Vypil. Boli to jeho posledné vodky. Vierka sa chvíľu pred Stanovou smrťou s ním rozviedla. Vraj pil už dlhú dobu. To mi povedala, keď sme mali po rokoch stretnutie z gymnázia. Takže moja prvá láska len o vlások unikla tomu, aby bola mladá vdova.

6. kapitola

„Dal by som si české dievča,“ povzdychol si Edo pri pive, akoby mal na mysli arašidové oriešky.

„Prečo práve české?“ nerozumel som Edovej požiadavke.

„Češky sú lepšie ako Slovenky. Nie sú také melodramatické.“

„Ja som ešte nemal ani Slovenku.“

„Slovenky sú ťažko dosiahnuteľné. Ony chcú istoty. Dom, auto, deti... Češky sú pragmatickejšie a zo sexu nerobia vedu. Jednoducho si užijú a idú ďalej. Nás Slovákov dokonca pokladajú za temperamentných.“ Edo bol môj kamarát z ulice. Občas sme spolu zašli na pivo do malej krčmy, kde nás čašník dôverne poznal a nalial nám, aj keď sme nemali osemnásť. „Môžeme ísť do Čiech stanovať,“ navrhol mi Edo.

„Teraz?“

„Nie v tomto momente, ale dajme tomu zajtra alebo pozajtra.“

Bol začiatok augusta, do konca prázdnin bolo ešte ďaleko. Mal som nejaké peniaze. Celý júl som pracoval ako brigádnik v závode, v ktorom bol zamestnaný otec. On mi vybavil mesačnú brigádu. Zarobil som tisíctristo korún. Tisícka by mi mala na týždenný pobyt pod stanom stačiť.

„A nemali by sme ísť partia?“ opýtal som sa Eda.

„Keď chceš zbaliť babu, dvojica je ideálna,“ poučil ma

Edo. „Vo väčšej skupine by dochádzalo k zbytočnému napätiu.“ Edo bol čadčiansky plejboj a s dievčatami či ženami mal bohaté skúsenosti, čo sa o mne povedať nedalo. Mal som za sebou jeden nenaplnený vzťah s Vierkou, z ktorého som sa ešte úplne nespamätal.

„Prečo si si vybral práve mňa?“ opýtal som sa.

„Si sympatický a inteligentný. S tebou sa budú baby baliť veľmi dobre.“

„Myslím, že ma preceňuješ.“

„Nebud' zbytočne skromný.“

„Ešte som poriadne nemal dievča. Nemám takmer žiadne skúsenosti.“

„Češky ťa naučia. Ony sú veľmi prítulné a nerobia drachoty. Daj si povedať!“

V ten rok sme sa s Edom vybrali do Vranova nad Dyjí, čo bola rekreačná oblasť pri priehrade neďaleko Znojma.

„Ideme na pivo!“ zavelil kamarát, len čo sme dorazili.

„Myslíš, že nám predajú?“ Nemali sme ešte osemnásť a obával som sa, či od nás nebudú pýtať občianske preukazy.

„Tu to tak neberú,“ podotkol Edo. Pivo nám naozaj bez problémov predali. Pili sme v jednej z najväčších reštaurácii v kempe.

„Mali by sme si ísť postaviť stany,“ pripomenul som.

„Na to máme celý deň,“ ubezpečil ma Edo.

„Mali by sme sa poobzerať po nejakých voľných dievčatách.“

„Ako povieš,“ nechal som sa viesť zjavne skúsenejším kamarátom.

„Môžeme si prisadnúť?“ nelenil Edo a prihovoril sa dvom dievčatám, ktoré sedeli samy na jednej z mnohých terás v kempe.

„Môžete.“

„Odkiaľ ste?“

„Z Havířova,“ odvetila staršia. Bola trochu pri tele. Jej mladšia kamarátka bola veľmi pekná. Edo sa začal ve-

novat' staršej. Nevieľ, či si na mladšiu netrúfal, alebo tú staršiu pokladal za ľahšiu korisť. Mne ostala štíhla nežná blondínka s hnedými očami. V hlave mi vírilo, o čom by som sa s ňou mal rozprávať? Bola krajšia ako Vierka, a to už bolo čo povedať, pretože Vierka patrila medzi najkrajšie dievčatá v triede.

„Ako sa voláš?“ prihovoriľ som sa jej tou najbanálnejšou otázkou.

„Ilona, a ty?“

„Samuel.“

„Pekný jméno. Kde studuješ?“

„Na gymnázium.“

„Já na konzervatoři. Chci se stát herečkou.“

„Krásu na to máš,“ ani neviem, ako zo mňa vytryskol kompliment o jej kráse.

„Děkuji, jseš milej,“ usmiala sa. Edo ma nechal v pekej kaši. Čo si ju nevybral on? Ilona sa mi zdala na mňa príliš krásna. No čo, budem sa s ňou rozprávať, veď čo sa mi môže stať. Počkám, kým Edo pretiahne jej staršiu kamarátku, a potom sa s Ilonou rozlúčim.

„Podme sa člnkovať,“ navrhol Edo. No konečne, že mu napadlo čosi normálne. Zobrali sme si dve pramice. V jednej sedel Edo s tou svojou buchtou a v druhej ja s Ilonou. V loďke sme sa rozprávali o hudbe. Povedala, že sa jej veľmi páči slovenská populárna hudba: Elán, Žbirka, Gombitová. Keď som povedal, že mne sa páči Hana Hegerová, trochu sa podivila. Zdalo sa jej trochu od veci, keď taký mladý človek počúva známu českú šansonierku, ktorej texty boli pre mnohých takmer nezrozumiteľné.

„To ani není hudba, to je poezie,“ prekvapila ma Ilona svojím dobrým postrehom.

„Mám rád poeziu, sám píšem,“ neodolal som a pochválil sa.

„Vážne?“ usmiala sa. „Jseš první básník, kterého znám. Jak se bude jmenovat tvá sbírka básní?“

„Ešte som nerozmýšľam nad názvom zbierky. Píšem

len druhý rok, ale už mi mnohé básne uverejnili v stredoškolskom časopise.“

„To je taky dobrý, gratuluji,“ podala mi zo žartu ruku. Ruku som podržal dlhšie, ako bolo zdvorilé. Ilona sa nebránila. Držali sme sa za ruky. Došlo k tomu tak prirodzene, že ma to samého prekvapilo. O nič som sa nesnažil a ocitla sa mi v ruke ruka jedného z najkrajších dievčat, aké som kedy videl. Keď sme sa dočlnkovali, prechádzali sme sa okolo priehrady. Edo v objatí s Janou, tak sa Ilonina kamarátka volala. Ja som sa lyricky s Ilonkou držal za ruku. Viac som nemal v úmysle podniknúť. Netrúfal som si. Neskôr sme išli na pivo. Jedine Ilonka si dala malinovku. Nepila. Jana pila zároveň s nami. Zotmelo sa. Opäť sme sa vybrali na prechádzku. Edo s Janou sa stratili niekde v kríkoch. Bolo počuť vzdychanie a praskanie konárikov.

„To jsem si o Jane nemyslela,“ komentovala Ilonka Janinu odovzdanosť. Sadli sme si na lavičku neďaleko. „Můžeš mne obejmout,“ ponúkla sa mi. Pocítil som jej pery na svojich. Jej teplý jazyk sa dotýkal mojich pier. Pootvoril som ústa a jazykom sa dotkol toho jej. Bol to môj prvý skutočný bozk s dievčaťom. Že to bude česko-slovenský bozk, by mi nikdy nenapadlo. Bolo to omamné. Ruka mi vbehla pod Ilonin sveter a hladkal som jej malé pevné prsia. Snažil som sa rukou dostať do jej lona. Odtiahla mi ju. Svojím spôsobom ma potešila. Išlo o dôkaz, že je slušné dievča. Keď sme sa bozkov nasýtili, čakali sme, kedy Edo s Janou skončia. Rozprával som jej o tom, aká je pekná a že ma prekvapuje, že je so mnou. Ona mi povedala, vraj som sympatický, navyše inteligentný chalan. Cítil som, ako sa vo mne prebúdzala láska. Smútok za Vierkou pominul vďaka jednému stretnutiu s týmto krásnym dievčaťom.

S Ilonkou to bola letná láska. Skončila asi po týždni. Nerobil som si veľké nádeje. Stretávali sme sa celý týždeň. Bozkávali sme sa, rozprávali o živote.

„Zítra odcházím,“ povedala mi v predvečer jej odchodu.